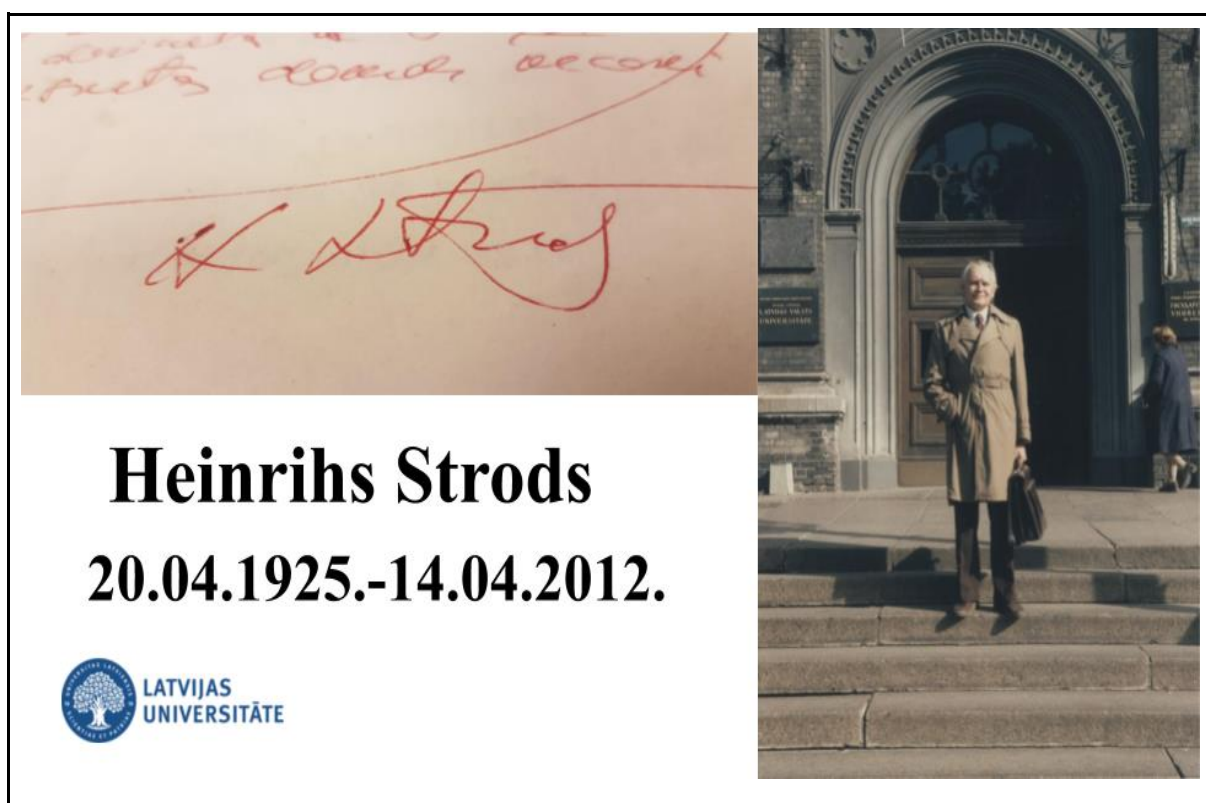

XVII-XIX gs. vēstures materiāli H. Stroda kolekcijā LU Bibliotēkas krājumā

Raksta pamatā ir materiāls no prezentācijas, ar kuru sabiedrība tika iepazīstināta tiešsaistē LU Bibliotēkas un LU Latvijas vēstures institūta kopīgi organizētajā konferencē “LU emeritētais profesors Heinrihs Strods: vēsturnieks un laikmetu maiņas” 2020. gada 30. novembrī. Tajā gadā viņam būtu apritējusi 95. gadskārta.

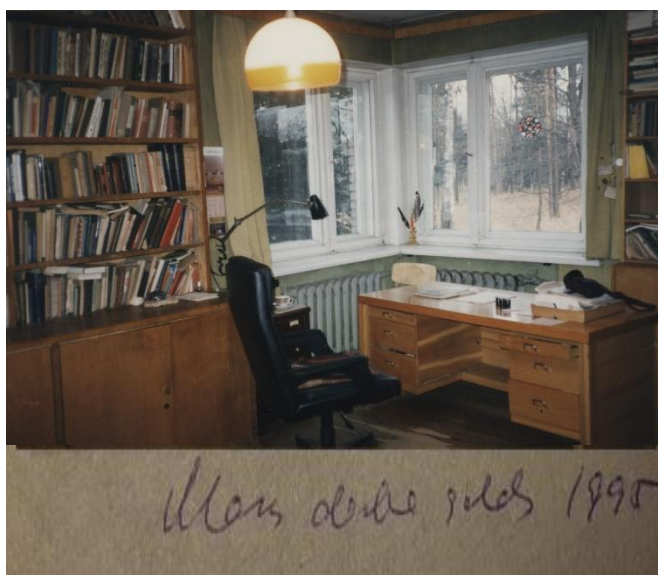

1.att. Fotokolāža no konferences prezentācijas (portrets no H. Stroda personiskā albuma)

2012. gada aprīlī, neilgi pirms savas 87. dzimšanas dienas, cienījamais profesors Heinrihs Strods arī pats pārkāpa vēstures sliekšnim viņā pusē. Šaipus palika viņa darbi: ne tikai viņa gatavās publikācijas - grāmatas un raksti, bet arī materiāli, ar kuriem tika strādāts mūža garumā. Šis krājums, kas sācis veidoties jau ar pirmajiem pēckara gadiem, ir patiesi iespaidīgs. Apbrīnojama ir arī rūpība, ar kādu materiāli tika saglabāti. Varētu vien vēlēties, kaut pieraksti būtu veikti salasāmākā rokrakstā. Profesora darbholiķa rokraksts jau ir kļuvis leģendārs, bet diemžēl tas rada zināmas grūtības bibliotēkai atstātā materiāla apguvē.

Pateicoties Heinriha Stroda ģimenes dāvinājumam, ģimeni pārstāvot viņa meitai Bārbalai Simsonai, Latvijas Universitātes Bibliotēka ir saņēmusi savā glabāšanā gan profesora Stroda mājas bibliotēku ar bagātīgu vēstures tematikas aptvērumu, gan arī jau iepriekšminēto darba materiālu, rakstu un grāmatu manuskriptus, darba piezīmes, neskaitāmus izrakstus pētniecības darbam, kā arī lielu apjomu dažādu arhīva materiālu kopiju.

Grāmatas no viņa bibliotēkas veido atsevišķu kolekciju ar 2,054 grāmatu nosaukumiem. Sējumu skaita ziņā tie ir 2,555 eksemplāri ar trim piektdaļām grāmatu latviešu valodā, nedaudz mazāk kā vienu piektdaļu krievu valodā, ap vienu astotdaļu vācu valodā; pārējo daļu veido izdevumi angļu, lietuviešu, poļu, arī franču, zviedru, igauņu, ukraiņu valodās, galvenokārt par vēstures tematiku. Viennozīmīgi - tās ir patiešām vērtīgas un profesionāliem nozīmīgas grāmatas, to vidū arī bibliogrāfiski retumi.

2.att., 3.att. H. Stroda darba vietas attēli no viņa personiskā albuma

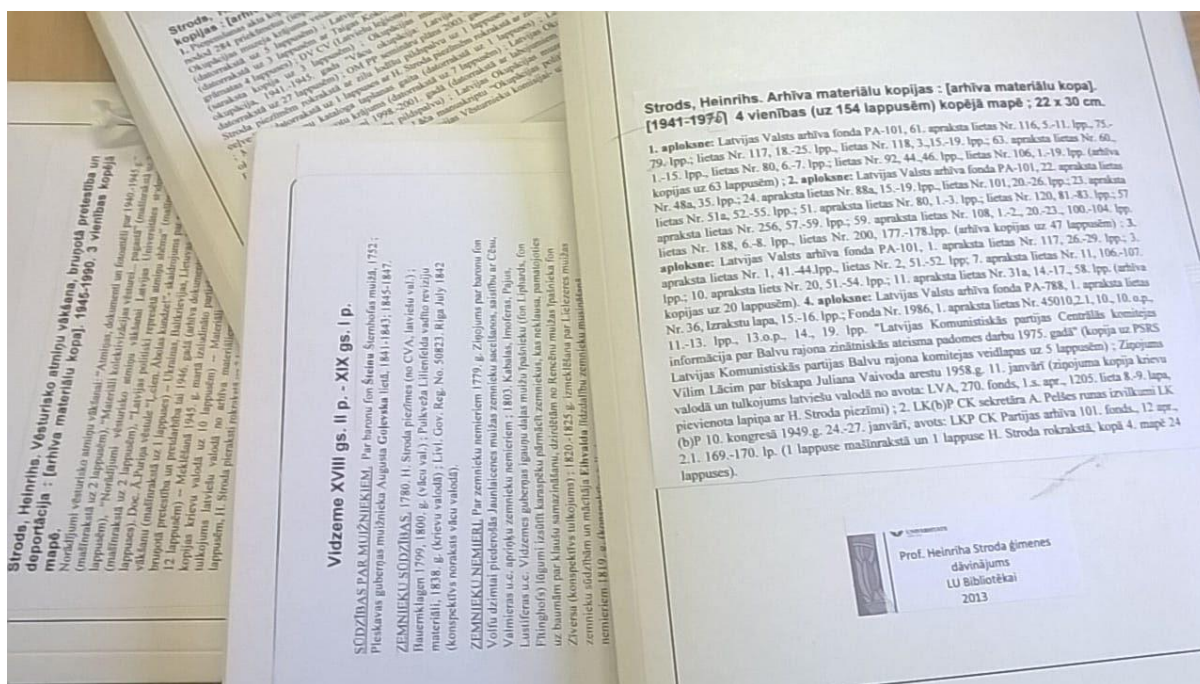
Ja grāmatu bibliogrāfiskā apstrāde LU Bibliotēkai problēmas nesagādāja, tad to pašu nevar teikt par manuskriptiem, kā vienā vārdā mēs dēvējam visu iepriekšminēto darba materiālu kopumu (piezīmes, izraksti, arhīvu materiālu kopijas utt.). Par rokraksta salasāmības problēmām jau tika minēts, bet materiāla izšķirošanai un izvērtēšanai bez nozares ekspertu palīdzības neiztikt. Palīgā nāca profesionāli Universitātes vēsturnieki - Jānis Ķeruss un Ilvars Butulis, iespēju robežās sniedzot savu palīdzību materiālu šķirošanā, tematiskā sagrupēšanā, nozīmīguma izvērtēšanā. Kā visiem labi zināms, kaut arī profesora Stroda fundamentālākās tēmas bija Latvijas agrārā vēsture un historiogrāfija, viņa pētījumu loks, īpaši pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, bija krietni plašāks, attiecīgi milzīgs bija savākto darba materiālu klāsts.

4.att. LU Vēstures un filozofijas fakultātes docents Jānis Ķeruss sniedz palīdzību LU Bibliotēkai profesora Heinriha Stroda saglabāto dokumentu izpētē. 2016. gads

Attiecībā uz šajā milzīgajā krājumā atrodamajiem sakopotajiem valsts arhīvu materiāliem, mūsu rīcībā nav dokumentu oriģinālu, bet ir šo dokumentu kopijas (kserokopijas vai fotokopijas), noraksti, pārsvarā atbilstoši mūsdienu transkripcijai - ar tiem, domājams, interesentiem strādāt ir visvieglāk, un dažkārt arī tulkojumi. Diemžēl, jāērķinās ar to, ka daļa arhīva rokrakstu kserokopiju ir grūti salasāmas, sliktā kvalitātē - tādi ir bijuši paši oriģināli. Materiāli pārsvarā ir no Latvijas un Krievijas arhīviem, par Vidzemi arī no igauņu, par Latgali no baltkrievu arhīviem, mazāk ir materiālu no vācu un franču arhīviem, ir arī no Vatikāna arhīva. Iespēja ar to saturu iepazīties tepat bibliotēkā ir patiesi nenovērtējama!

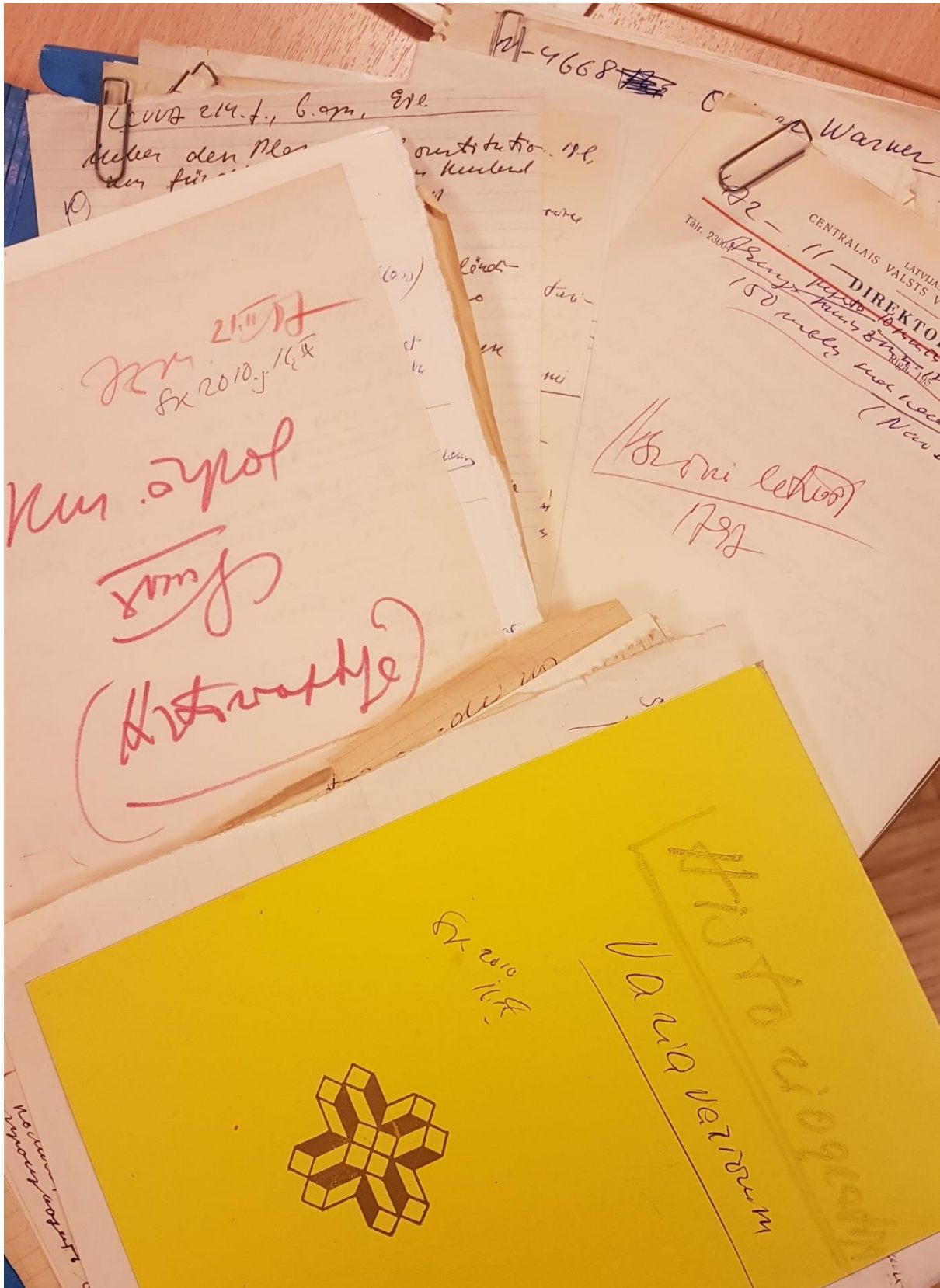
Aptvertais laika posms sniedz no XVII gadsimta sākuma arhīva dokumentu fiksētiem fragmentiem līdz 2012. gada sākuma darbu manuskriptiem. Šajā prezentācijā sniegts ieskaits tikai par vecākā vēsturiskā datējuma materiālu daļu. Kā senākais arhīva dokumenta datējums izskaitļojams 1609. gads no arhīva materiālu kopas par avotiem attiecībā uz zemnieku pārdošanu laikā no XVII-XIX gs. - no Latvijas Valsts Vēstures arhīva 1100. fonda “Muižnieku dzimtu dokumenti” - Firksu, Bēru, Manteifeļu-Scēgu, Brigenu, Brinkenu, Rennu, Bistramu, Bolšvingu un citu dzimtu dokumenti par zemnieku pirkšanu, pārdošanu, dāvināšanu, apmaiņu, bēgļu pieprasīšanu un izdošanu laikā no 1609. līdz pat 1867. gadam. Konkrētajā pieminētajā materiālu kopā ir 21 vienība uz 108 lapām. Tās ir nevis pašas kopijas, bet Heinriha Stroda veiktie arhīva materiāla izraksti un konspektīvi tulkojumi, papildināti ar daudziem pasvītrojumiem un papildus piezīmēm.¹

5. att. Bibliotēkas lietotājam jau pieejamās apstrādāto materiālu mapes

Līdz 2020. gada oktobra beigām Bibliotēkā aprakstīto viņa arhīva materiālu kopu skaitu veidoja 365 ieraksti, bet noslēgumā šis skaitlis varētu gandrīz trīskāršoties. Jāprecizē, ka tas nenozīmē atsevišķu dokumentu skaitu, bet gan tik daudz tematisku mapju ar lielāku vai mazāku vienību daudzumu tajā, visā kopumā ietverot tūkstošiem vienību, kā var nojaust no iepriekšējā attēlā fonā redzamajiem daudzajiem plauktmetriem. Darbs turpinās!

¹ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/434

6. att. Tā izskatās bibliotekāro apstrādi vēl neizgājuši materiāli – dažādu piezīmju kopas profesora grūti salasāmajā rokrakstā

Respektējot materiālu vācēju, t.i., profesora H. Stroda kungu, un paļaujoties uz viņa izvēli tēmas nosaukumā, nereti šiem dažāda tipa materiālu kopojumiem piešķirts viņa paša dotais apvienojošais nosaukums uz mapes vāka, ja tāds ir. Atklājot saturu, tiek dotas identificējošas ziņas par katru vienību dažādos aspektos, gan saturiski, gan fiziski, cik tas ir iespējams. Dažkārt šo ziņu noskaidrošana prasa ievērojamu laika patēriņu. Citreiz nākas precizēt arhīva materiālu fonda numurus vai tematiku, kas nav saprotama pēc tā īsti neidentificējamiem, nepilnīgi pierakstītiem avotiem. Darba gaitā ir pat bijis jādodas uz Latvijas Valsts vēstures arhīva lasītavu ar savu sarakstu, lai precizētu, salīdzinātu vai papildinātu datus pēc tur esošajiem fondu sarakstiem ar lietu uzskaitījumu, bet ne vienmēr tas ir bijis iespējams.

Piemēram minēšu arhīva materiālu kopu “Kurzemes saimniecība XVII-XVIII gs.”², ko veidoja 9 rokrakstu vienības uz 198 lapām, t.i., rokraksta kserokopijas, kur bija vien iespējams uzskaitīt ietverto materiālu fonda, apraksta, lietas, lappušu numurus pēc arhīva uzspiestajiem zīmogiem lapas otrā pusē, jo šie no 1645. līdz 1767. gadam datētie materiāli - ziņojumi, rīkojumi, korespondence u.tml. pārsvarā bija grūti atšifrējamos rokrakstos vācu valodā, bet došanās uz arhīvu pēc tuvākas informācijas – vismaz lietu nosaukumiem satura izpratnei – bija problemātiska arhīva apmeklējuma ierobežojumu dēļ saistībā ar Covid-19 pandēmiju.

Dažādus izrakstus ar zinātniskajam darbam noderīgām ziņām H. Strods rūpīgi uzkrāja jau no sava arhīvu dokumentu izpētes darba sākumposma – četrdesmito/piecdesmito gadu mijas. Rakstītais ar tintes pildspalvu joprojām ir vieglāk salasāms nekā ar zīmuli rakstītais.

Handwritten document with a table and text in Cyrillic script. The text at the top reads: "Ведомость о ссудок эмиссионных 44 кредитных от Кв. Дня 1822г. - 1831г. с изложением в 1828 - 1831. - Москва." Below this is a table with columns for months and years, and rows for different categories. The table is partially filled with numbers and some text.

месц	27	обср	месц	27	обср	месц	27	обср
173 1/6	24	25	222 3/6	173 1/6	24	25		

7. att. No materiālu kopas “Ražas Latgalē”³.

(Avots nav norādīts; pēc pārējo dokumentu konteksta domājams – no Baltkrievijas arhīva)

² LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/397

³ Turpat, krātuves šifrs RM1/317

H. STRODS

Kurzemes kroņa muižas
klausu saimniecības sairšanas periodā
19 gs. I pusē
(disertācija)

Rīga 1953. g.

8. att. Heinriha Stroda disertācija vēstures zinātņu kandidāta grāda iegūšanai

1953. gadā tika aizstāvēta disertācija “Kurzemes kroņa muižas kļaušu saimniecības sairšanas periodā 19. gs. 1. pusē” vēstures zinātņu kandidāta grāda iegūšanai. Tai izmantotais materiālu klāsts vēlāk fragmentāri parādās atsevišķos rakstos, sameklētie materiāli tika glabāti. Viena no mapītēm tā arī saucas: “Disertācijas tabeles”, tajā ir ap 30 tabulām dažādā pilnīguma pakāpē un no dažādiem avotiem, kā arī skaitliskie aprēķini tabulu veidošanai, rakstīti ar tinti vai parasto zīmuli, tobrīd vēl salasāmā rokrakstā.⁴

9. att. Heinrihs Strods (attēlā no labās) 1964. gadā Maskavā, VII starptautiskajā antropoloģijas un etnogrāfijas zinātņu konferencē. Foto no H. Stroda personiskā albuma

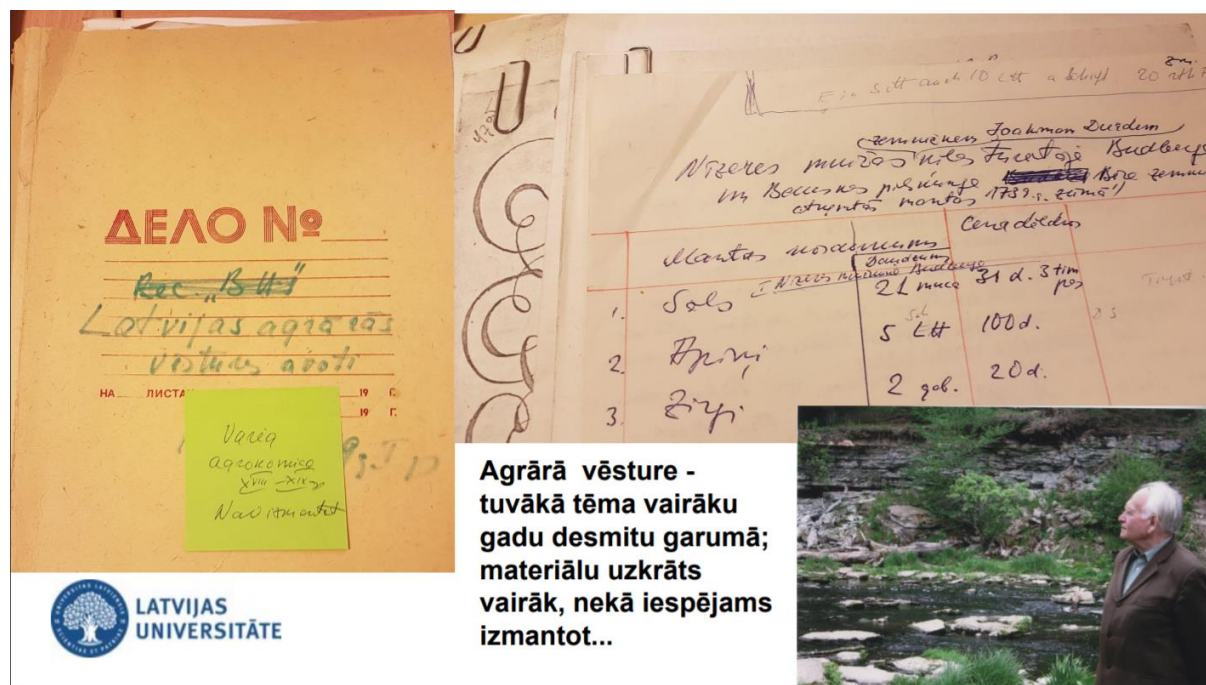
Turpmākajos gados, virzoties pa karjeras kāpnēm, ir lielāka iespēja pastrādāt citu valstu arhīvos. Kopiju pasūtīšanu parasti apmaksāja iestāde, daži šādi dokumenti ir saglabāti - lūgums izsūtīt kopijas par konkrētām tēmām no konkrētiem fondiem. Vesela mapīte ir ar nosaukumu “Arhīvu kopiju pasūtījumi” ar 121 lapu tajā.⁵

1977. gadā Maskavā aizstāvētā vēstures zinātņu doktora disertācija “Lauksaimniecība Latvijā pārejas periodā no feodālisma uz kapitālismu” atsaucas gandrīz uz visiem šiem avotiem. Pasūtījumi sašķiroti pa arhīviem - Maskavas, Ļeņingradas, Krievijas apgabalu, Baltkrievijas, Igaunijas, Lietuvas un Latvijas arhīvi un muzeji. Konkrētāk - tajā ir sarakste starp

⁴ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/613

⁵ Turpat, krātuves šifrs RM1/563

Latvijas Valsts muzeja administrāciju un dažādu PSRS arhīvu administrāciju par arhīva materiālu apzināšanu un kopiju pasūtīšanu, materiālu uzskaitījumi, arhīva materiālu kopiju pasūtījuma pieteikumi, aizpildītas pasūtījumu veidlapas, apmaksas kvītis u.tml., pārsvarā 1954.-1957. g. periodā.

**Agrārā vēsture -
tuvākā tēma vairāku
gadu desmitu garumā;
materiālu uzkrāts
vairāk, nekā iespējams
izmantot...**

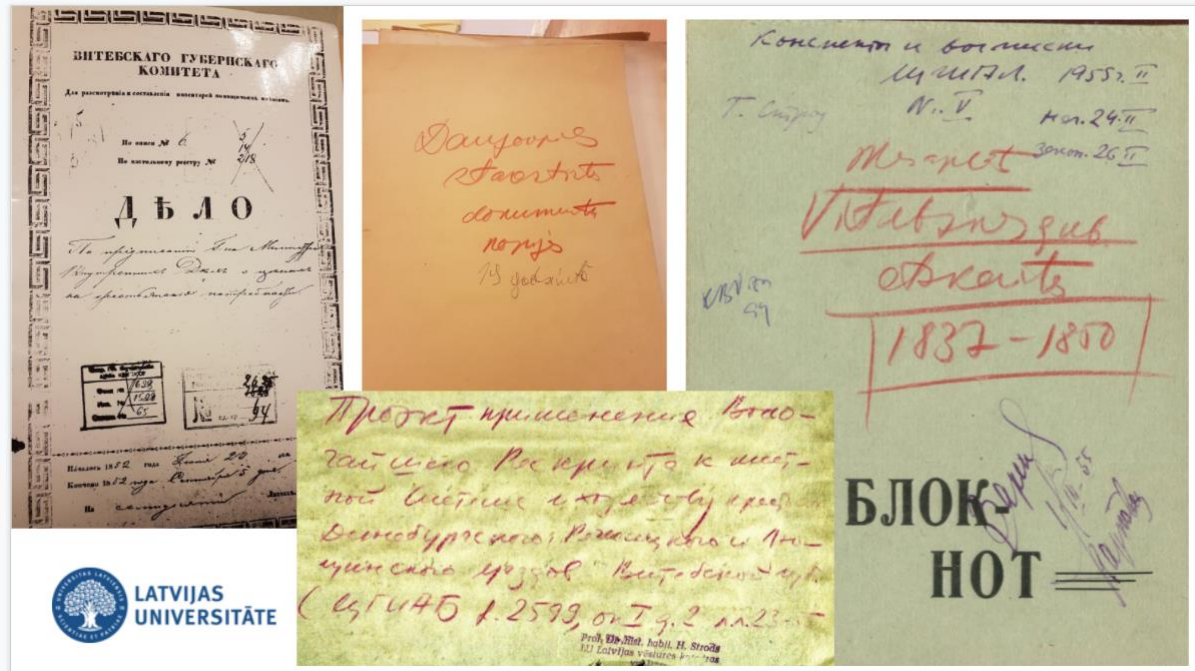
10.att. Fotokolāža no konferences prezentācijas (portrets no H. Stroda personiskā albuma)

Heinriha Stroda galvenie darbības virzieni - agrārā vēsture, kur politika nebija tik uzmācīga kā tiem, kas bija saistīti ar visjaunāko laiku vēsturi. Tomēr, kā redzams, daļa materiālu tā arī nav tikusi izmantota pilnībā, ja var ticēt pievienotajai lapiņai ‘Nav izmantoti’. Pārsvarā gan nerimstošais vēsturnieks maz veidoja apvienotas materiālu mapes Latvijai kopumā, parasti dalīja atsevišķi Kurzemi, Vidzemi un Latgali. Sēlija nāca vēlāk. Lielākoties viņš tolaik rakstīja par relatīvi ‘nekaitīgām tēmām’.

Latgale Heinriham Strodam, šķiet, bija vistuvākā. Tomēr Latvijas arhīvos par šo reģionu nav atrodams necik daudz materiālu. “Poļu laiki”, “krievu laiki” – te dokumenti pārsvarā ir Krievijas, Polijas, Lietuvas arhīvos, galvenokārt Krievijas, arī Baltkrievijas. Piemēram, arhīva materiālu kopa “Latgales inventāru noteikumi”⁶ - 4 vienības uz 83 lapām bija arhīva materiālu noraksti no Baltkrievijas PSR Centrālā valsts vēstures arhīva (Vitebskas civilgubernatora kanceleja) un PSRS Centrālā valsts vēstures arhīva (fonds ‘Valsts padomes Likumu departaments). Noraksti mašīnrakstā un rokrakstā, pasvītrojumi un pieraksti tekstā ar

⁶ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/566

tinti norāda tapšanas hronoloģisko piederību vēl tiem laikiem, kad galvenais rakstāmrīks bija tintes pildspalva. Tāpat arī piezīmes tekstā ar zilu un sarkanu krāszīmuli. Pasvītrojumi viņam piederošajā Boļeslava Brežgo grāmatā “Latgolas inventari un generalmēreīšonas zem’u apraksti” (Daugavpils, 1943)⁷ veikti ar to pašu krāszīmuli, kas pierakstos.

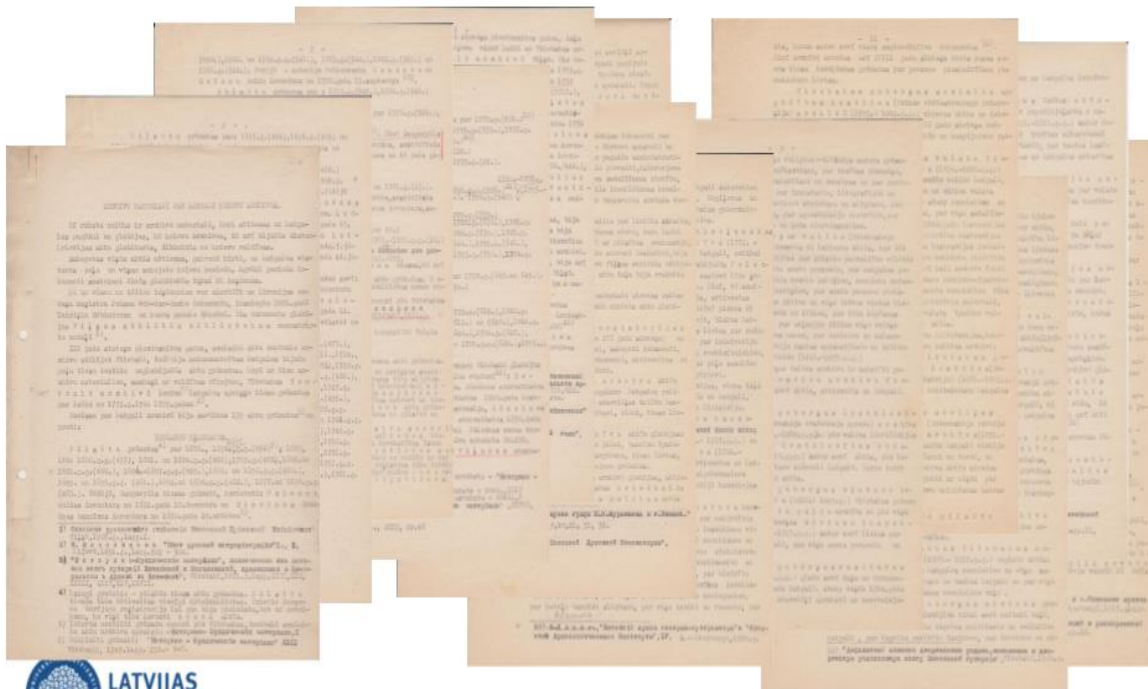
11.att. Fotokolāža no konferences prezentācijas –materiāli par Latgali

Lai zinātu, kur ko meklēt, bija jāprecizē pieejamie avoti visdažādākajos arhīvos, kur pēckara apstākļos situācija vairs nebija identiska tai, kas bija pirms kara. Šie pētījumi, protams, rezultējās arī atskaitēs un rakstos, bet mums ir pieejami tālaika iegūtie saraksti un apraksti, piemēram, mašīnraksta manuskripts par arhīvu materiāliem par Latgali krievu arhīvos (skat. 12. att.)⁸, kas sasaucas ar Boļeslava Brežgo publikāciju 1930. gadā⁹. Tas materiāls, kas bija pieejams agrāk, ne vienmēr vairs atrodams turpat, ja bija atrodams vispār. Kāda daļa arhīva materiālu kara apstākļos gāja bojā. Tekstā dots pārskats par poļu un krievu perioda Latgales vēstures materiāliem Vitebskas Centrālajā arhīvā (inflantu kņazistes, pilsētu grāmatas, zemes grāmatas), Centrālajā arhīvā Viļņā (stārstiju inventari), Viļņas publiskās bibliotēkas Manuskriptu nodaļā (tiesu grāmatas, plāni, kartes), Vitebskas, Mogiļevas un Smoļenskas ģenerālgubernatora arhīvā, dažādās Vitebskas aktu glabātuvēs u.c.

⁷ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs Z8/1419

⁸ Turpat, krātuves šifrs RM1/561

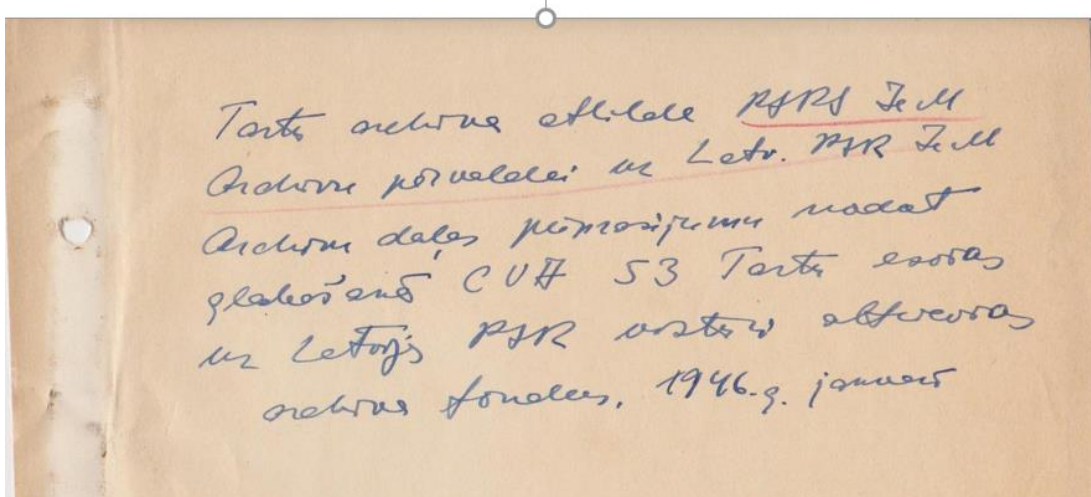
⁹ Filologu biedrības raksti, X. Rīga, 1930. 38.-48. lpp.

“ARCHIVU MATERIĀLI PAR LATGALI KRIEVU ARCHIVOS”

12.att. Fotokolāža no konferences prezentācijas

“Фонды Гос. Центр. Архива Эстонской ССР в Тарту”¹⁰ - 1946. gadā sniegtā Tartu arhīva atbilde uz pieprasījumu nodot LPSR glabāšanā uz Latvijas vēsturi attiecināmos fondus ir interesanta ar to, ka aptver 53 fondu uzskaitījumu un īgaunņu arhīvistu sagatavotu aprakstu par fondu reālo atrašanās vietu un pamatojumu, kāpēc konkrētais fonds ir vai nav nododams Latvijas arhīviem glabāšanā. Pārsvārā atbilde skan: “Nav nododams”.

13.att. Materiālu mapes sākotnējā etiķete (RM1/553)

¹⁰ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/553

Фонды Гос.Центр.Архива Эстонской ССР в Тарту.

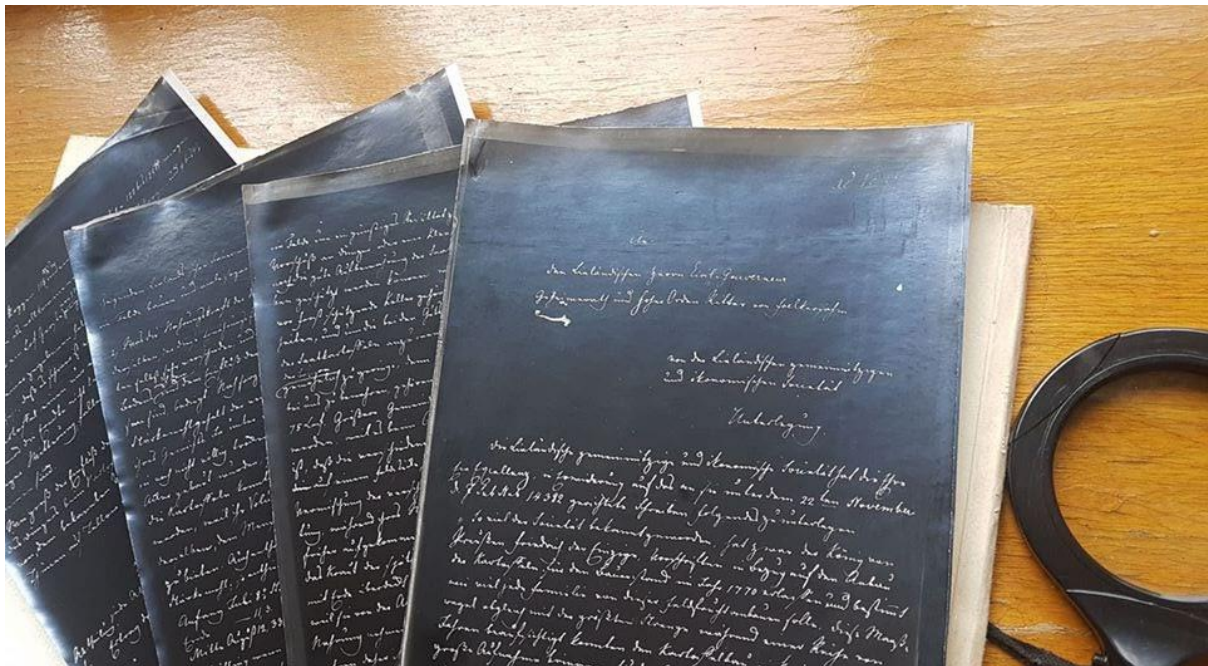
1. - Лифляндское губернское Акцизное Управление (в списке № 1).
- ✓ 2. - Канцелярия Лифляндского губернатора 1808-1917 (№ 14).
3. - Лифляндское Губернское Правление 1758-1917 (№ 15).
4. - Лифляндское Губернское по воинской Повинности Присутствие 1903-1918 (№ 16).
- ✓ 5. - Лифляндская Губернская Комиссия по Народному Продовольствию 1898-1916 (№ 18).
6. - Лифляндская Губернская Сессия по крестьянским делам 1894-1918 (№ 17).
7. - Особая Комиссия для установления финансового положения Лифляндской Губернской Комиссии по Народному Продовольствию 1845-1905 (№ 19).
8. - Лифляндский Губернский Тюремный Комитет 1889-1917 (№ 20).
9. - Лифляндский губернский Оспопрививательный Комитет 1811-1888 (№ 21).
10. - Лифляндский Губернский комитет Государственного Промышленного налога 1899-1911 (№ 22).
11. - Лифляндский Губернский комитет Попечения о народной трезвости 1900-1914 (№ 26).
- ✓ 12. - Лифляндская Губернская Чертежная 1788-1913 (№ 24).
- ✓ 13. - Лифляндский Прокурор и его помощники 1794-1889 (№ 23).
- ✓ 14. - Лифляндская казенная Палата 1826-1910 (№ 30).
- ✓ 15. - Комиссия по регулированию Торговли в Прибалтике (№ 49).
16. - Директор Народных Училищ Лифляндской губернии 1892-1917 (№ 50).
17. - Лифляндская Губернская Комиссия по выборам в Государственную Думу 1905-1912 (№ 51).

14.att. Fragments no saraksta (ar Latviju saistītie fondi Tartu arhīvā)¹¹

Tomēr igauņu kolēģi neatteica sūtīt arhīva materiālu kopijas. Nereti tās bija rokraksta materiālu fotofilmiņas negatīvu fotokopijas - ar baltiem burtiem uz melna fona; iespējams, teksts tā ir vieglāk salasāms. Protams, ir jāpārzina vācu valoda, attiecīgā laika perioda valodas lietojuma un rokraksta īpatnības. Dažkārt varētu vēlēties saņemt jau viegli uztveramu norakstu.

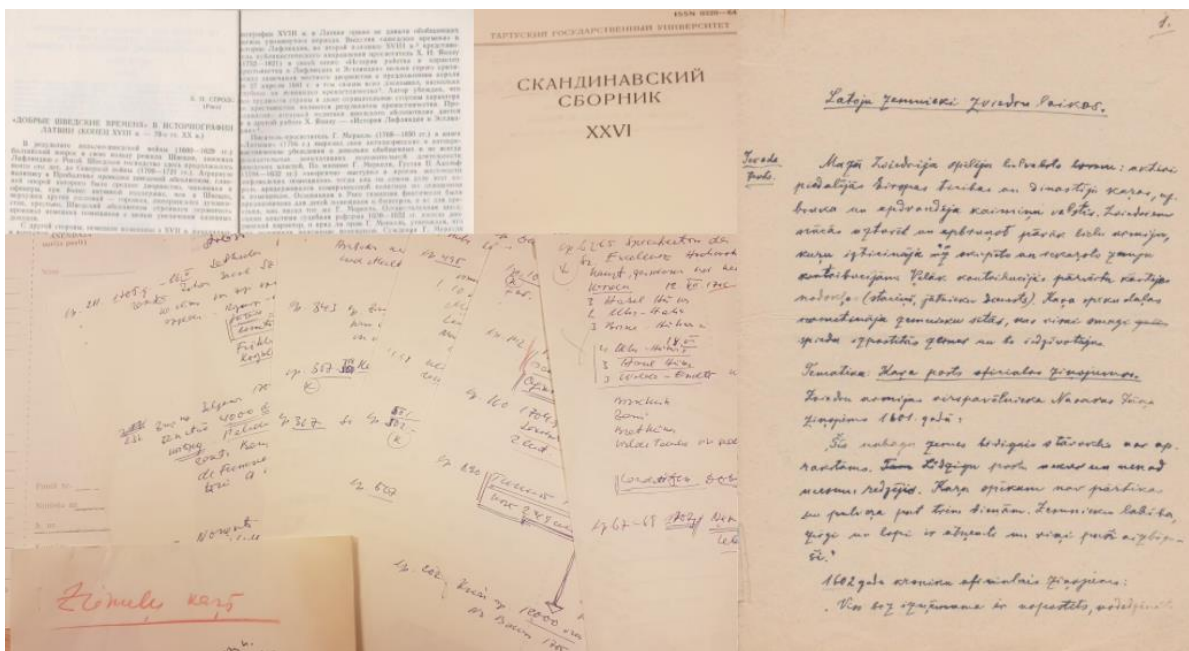
¹¹ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/553

Ilustrācijai piemērs no ERAKA (Eesti Riiklik Ajaloo Keskarhiiv) 1185. fonda “Die Liefländische Gemeinnützige und ökonomische Societät” 1841. gada materiāla.¹²

15.att. Rokraksta materiālu fotofilmiņas negatīvu fotokopijas¹³

H. Stroda vāktie materiāli bieži apkopoti mapēs par konkrēto tēmu, piemēram, saistībā ar Zviedriju dažādos aspektos, tā kā dažkārt var izsekot atsevišķu rakstu evolūcijai, (sk. att.).¹⁴

16.att. Fotokolāža par “zviedru laiku” tēmu

¹² LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/558

¹³ Turpat, krātuves šifrs RM1/558

¹⁴ Turpat, krātuves šifri RM1/569, RM1/627, PT-1/26

№ 17
 Высочайшее повеление о введении в употребление в Российской Империи с 1862 года
 Сводный список о лицах, имеющих влияние по Лифляндской губернии

№	Имя	Звание	Степень	Степень	Степень	Степень	Степень	Степень	Степень
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Высочайшее повеление
 О введении в употребление в Российской Империи с 1862 года
 Сводный список о лицах, имеющих влияние по Лифляндской губернии

**Krievija
 un
 dažādi
 laiki
 Latvijas
 vēsturei**

17.att. Fotokolāža no konferences prezentācijas

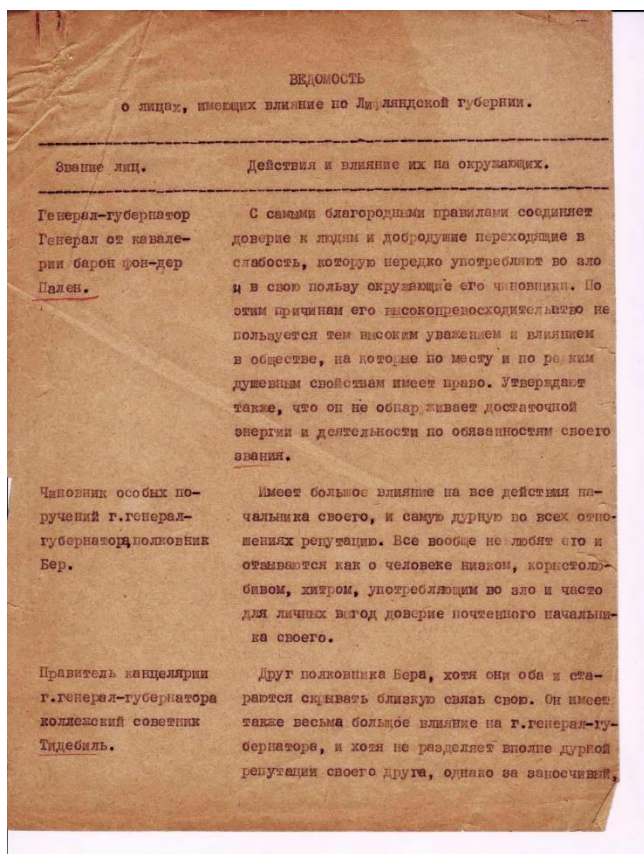
(foto no H. Stroda personiskā albuma: kopā ar sievu Lūciju Ļeņingradā, 1967. g.)

Krievijas arhīvos atrodams vairāk vēsturiskā materiāla nekā Latvijā. Dokumenti Krievijas impērijas valdīšanas laikā tika vākti visai skrupulozi. Par šo laikposmu H. Stroda krājumos ir visvairāk fotokopiju, bet daudz ir arī tekstu norakstu mašīnrakstā mūsdienī ortogrāfijā. Un labi vien ir, jo tad vismaz vairumam interesentu būs iespēja izlasīt. Fotokopijās un kserokopijās ir gan skaisti salasāmi materiāli (pie nosacījuma, ka pazīst burtus), gan rokraksti, kuri ne katram būs izburtojami, līdz ar to iespaidojot to praktisko izmantojamību.

No Krievijas valdībai iesniegtajiem dokumentiem interesants ir materiāls ar ziņojuma tekstu, ko 1845. gadā sniedzis Vidzemes guberņā kalpojošais Žandarmu korpusa priekšnieks fon Hildebrants par Vidzemes ietekmīgākajām personām, t.i., “Ведомость о лицах, имеющих влияние по Лифляндской губернии”.¹⁵

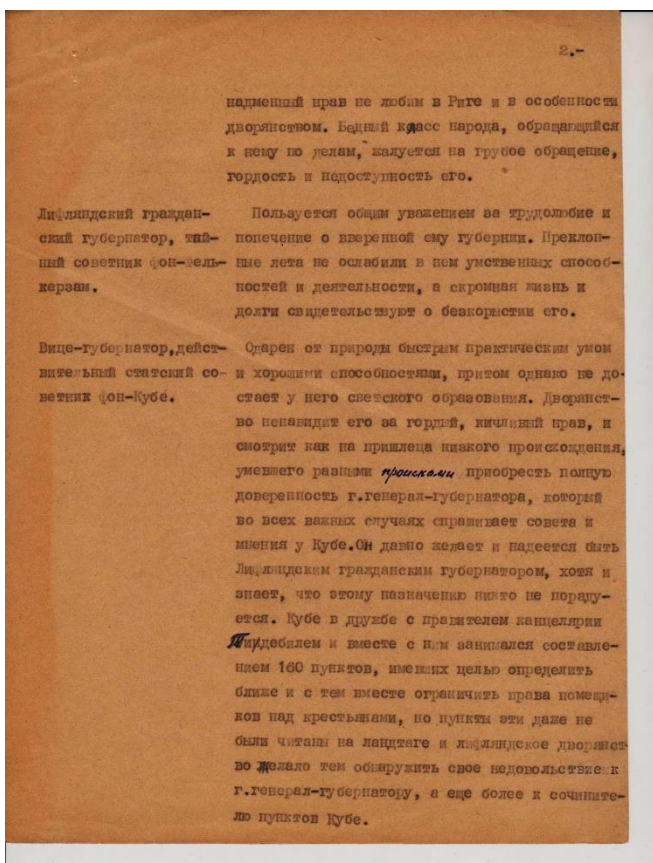
To veido divas iedaļas: kas tās par personām un kādas ir to darbības un ietekme uz apkārtni. Par tādiem, kam, pēc autora domām, ir vislielākā ietekme, tiek nosaukti: ģenerālgubernators barons fon Pālens, viņa īpašo uzdevumu ierēdnis pulkvedis Bērs, kancelejas vadītājs Tīdebils, Vidzemes civilgubernators slepenpadomnieks fon Felkerzāms, vice-gubernators fon Kube, galma tiesas (Hofgericht) priekšsēdētājs fon Brīnings, landrāts Samsons, Rīgas burgomistrs Timms, Rīgas ‘policejmeistars’ Jazikovs, Maskavas forštates privātais tiesu izpildītājs Erasmus, Vidzemes muitas priekšnieks Hesse, Rīgas muitas

¹⁵ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/628

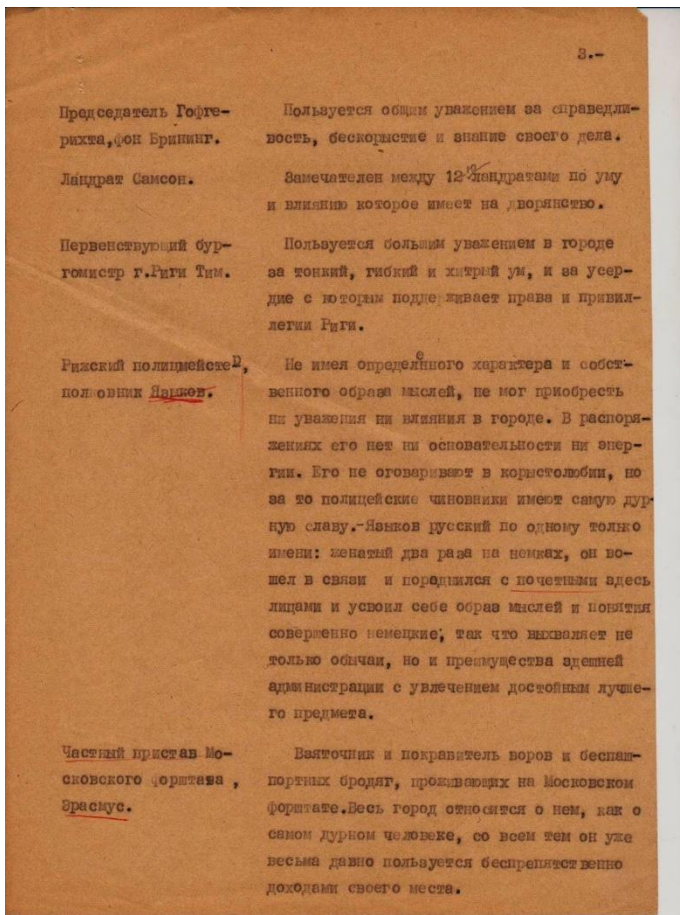

par iznireli. Rīgas ostas pārvaldnieku Versilovu necieš izteikti prokrieviskas domāšanas un piekasīguma dēļ, tomēr atzīst viņa taisnīgumu muitas lietās. Pret advokātu Herstenmeijeru ir

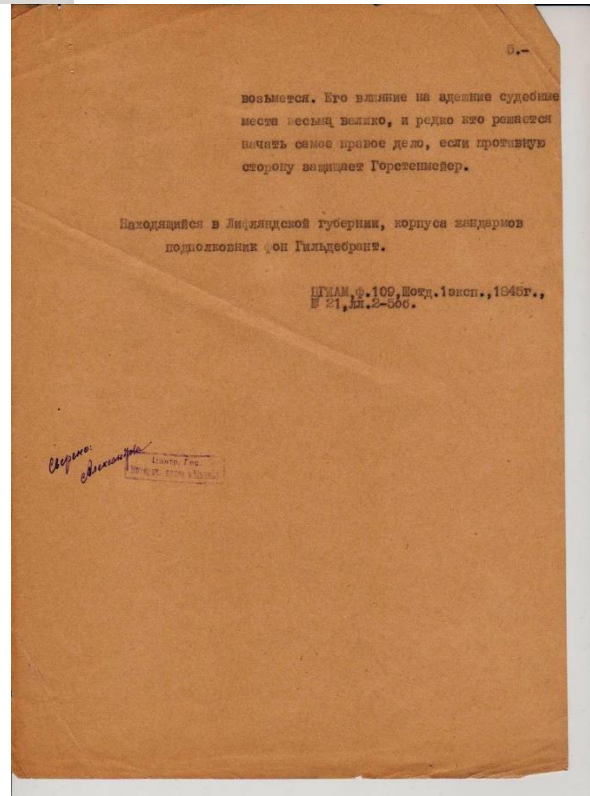
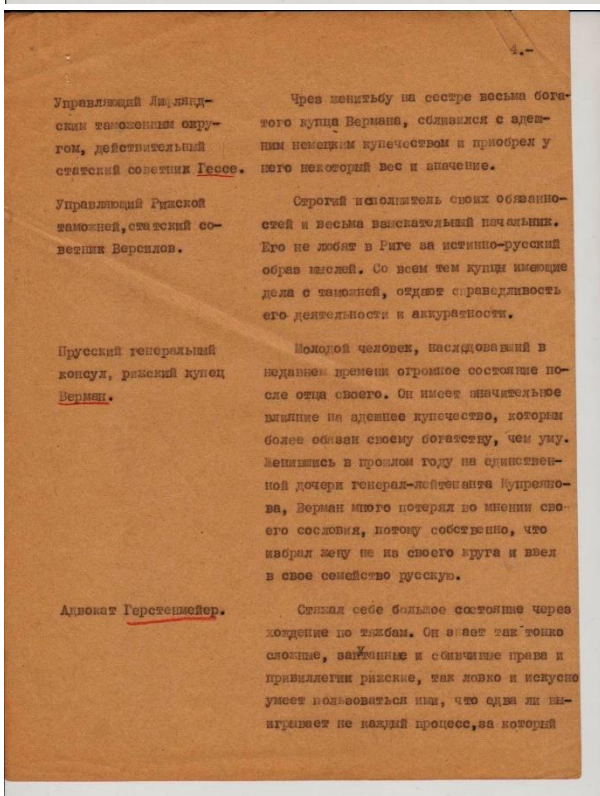
pārvaldnieks Versilovs, prūšu ģenerālkonsuls Rīgas tirgonis Vērmanis, advokāts Herstenmeijers. Par dažiem mēs zinām vēl šobaltdien, par dažiem nav vairs atrodamas gandrīz nekādas ziņas. Taču kādas šīs ziņas ir te? Jāteic, visai sulīgi formulētas. Vienīgās labvēlīgās atsauksmes ir par fon Felkerzāmu, fon Brīningu, Samsonu un Timmu kā visu cienītām, gudrām un atsaucīgām personām. Salīdzinoši pozitīvi, gan ar dažām iebildēm, noraksturoti, piemēram, fon der Pālenis, kuram pārmet mīkstsirdību un no tā izrietošo ļaušanos sevi izmantot. Fon Kube tiek vērtēts kā pārāk ambiciozs, lai gan augstākā sabiedrība viņu uzskata

tik liels respekts viņa vienmēr vinnēto prāvu dēļ, ka neviens neriskē uzstāties pret viņu, pat tiesājoties par taisnīgu lietu. Par Vērmani un Hesi tiek izpaustas ģimenes lietas. Toties pār gubernatora Pālena palīga Bēra galvu nāk vienas vienīgas negācijas - visi viņu neciešot, jo tam esot visnejēdzīgākā reputācija visos jautājumos, turklāt viņš manipulējot ar savu priekšnieku, būdams zemisks, viltīgs un savtīgs. Kaut arī ar ne tik sliktu reputāciju visos jautājumos, Bēra draugs Tīdebils augstākajās aprindās tiekot novērtēts līdzīgi, bet sevišķi par viņu žēlojoties zemāko kārtu cilvēki par

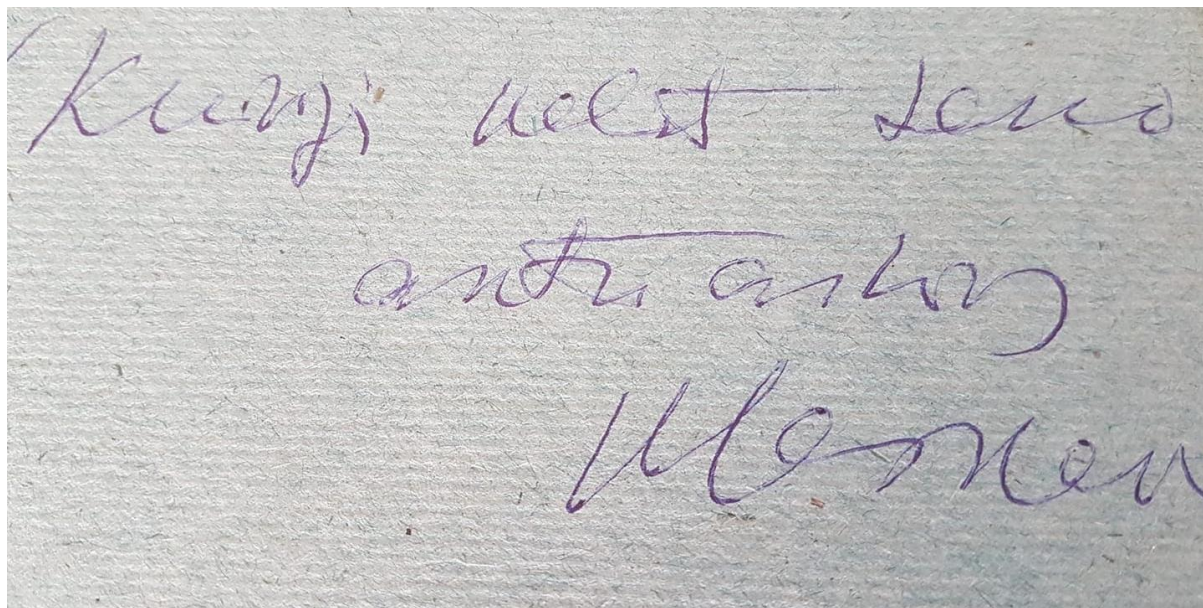

nepieejamību un rupju izturēšanos (Tīdebils bija kancelejas vadītājs). Rīgas policijmeistars Jazikovs pie ietekmīgajiem minēts tikai amata pēc, citādi esot vājš bezrakstura cilvēks un krievs tikai uzvārda pēc. Divreiz precējies ar vācietēm un pilnīgi pārvācojies, utt. Vissulīgākie vārdi tiek vēltīti Erasmusam, Maskavas forštates pristavam: kukuļņēmējs un Maskavas forštates zagļu un klaidoņu patrons, visa pilsēta viņu uzskata par visnelāgāko cilvēku, tomēr viņš netraucēti var gūt ienākumus no sava amata priekšrocībām. Laiki mainās, bet tikumi ne...

18.-22.att. Žandarmu korpusa priekšnieka fon Hildebranta ziņojums par Vidzemes ietekmīgākajām personām, 1845. gads (arhīva dokumenta noraksts)

Arhīvu materiālu aprakstos saglabāti to darbības perioda nosaukumi tā, kā tie uzrādīti zīmogos vai avotu identificējošā piezīmē. Tā, piemēram, Krievijas valsts seno aktu arhīvs (РГАДА) līdz 1992. gadam pazīstams kā PSRS Centrālais valsts seno aktu arhīvs (ЦГАДА).

23.att. H. Stroda rokraksts, precizējums uz mapes vāka:
“Krievijas valsts seno aktu arhīvs Maskavā”

Minētā arhīva materiālu fotokopijas, kserokopijas un noraksti sniedz plašu ieskatu Kurzemes un Vidzemes lietās. Daļai materiālu redzams arhīva oriģinālzīmogs “Изъ бумагъ Бирона”, tie ir vācu valodā. Lielākoties krievu valodā dots tikai arhīva fonda nosaukums un lietu nosaukumi pēc arhīvu aprakstiem, piemēram, fonds Nr. 16 “Внутреннее управление Государственного архива Российской империи. Остзейский край. Курляндия, Лифляндия, Эстляндия”, kur piekļūstam atsevišķām lietām, tādām kā “Немецкие бумаги из кабинета Бирона касательно Императорского кабинета, Сената и Коллегий” un citām.¹⁶

Iespaidīgu apkopojumu veido Annas I ukazi Kurzemei 1732-1734 (H. Stroda dotais nosaukums arhīva materiālu kopai)¹⁷ no fonda ar nosaukumu “Письма и указы императрицы Анны Иоанновны к камергеру князю Петру Голицыну об управлении курляндскими именьями ее величества”, tomēr pie tiem ir H. Stroda piezīme “nav izmantoti”. No šī paša fonda citā mapē ar nosaukumu “Dešifrējumi, ЦГАДА, Kurzeme XVIII gs.”¹⁸ apkopoti attiecīgie noraksti atbilstoši mūsdienu ortogrāfijai.

¹⁶ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/801

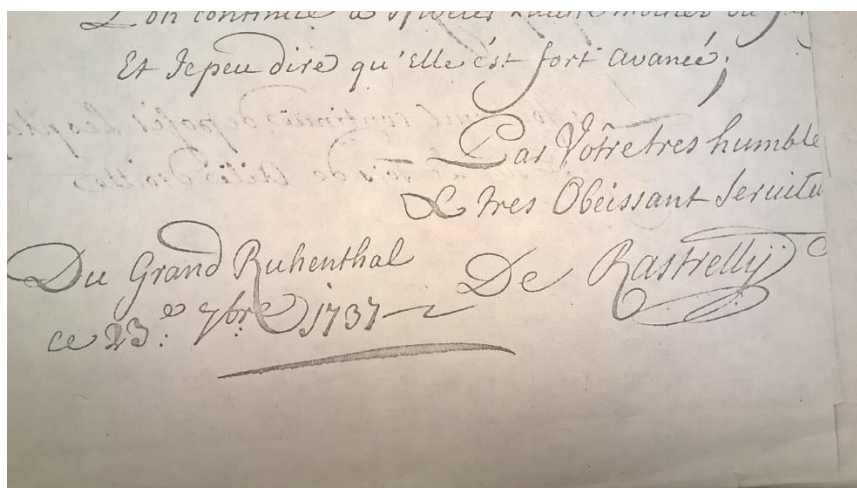
¹⁷ Turpat, krātuves šifrs RM1/567

¹⁸ Turpat, krātuves šifrs RM1/849

Kādaī citai mapei H. Strods ir devis nosaukumu “Kurzemes muižnieku "apgādāšana" 1795”.¹⁹ Šajā iespaidīgajā materiālu apkopojumā varam lasīt imperatorei Katrīnai II adresētos barona Pālena ziņojumus par Kurzemes guberņas muižu izrentēšanas gaitu, izrentēto muižu noslēgto līgumu sarakstu un uzskaitītos pienākumus, datus par iekļīlātajām kroņa muižām un paredzamajiem procentiem, vakanto kroņa muižu sarakstu ar sīkākām ziņām u.tml.

No šī arhīva fonda Nr. 1261 (“Воронцовы”) ir iespēja iepazīties ar plašu aprakstu “Историко-экономическое описание гор. Риги, 1757” attiecīgo amatpersonu skatījuma²⁰, slepenpadomnieka grāfa A.R. Voroncova ziņojumu par 1784. gada revīziju Rīgas un Tallinas guberņas²¹, uzzināt, kā 1765. gadā risināti Rīgas strīdi ar Kurzemes hercogisti par muižām (“Дело о взаимных претензиях по пошлинным сборам между Лифляндией и Курляндией”)²².

Sevišķi plašs klāsts arhīva materiālu kopiju pieejams par muižniecības īpašumiem, jo īpaši Kurzemē. Visvairāk pārstāvēts Latvijas Valsts vēstures arhīva 554. fonds “Kurzemes hercogu arhīvs”. Ne visi no tā dažādos laikos iegūtie dokumenti ir tikuši izmantoti publicētajās grāmatās un rakstos, bet vairums minēti gan disertācijā “Kurzemes kroņa muižas klaušu saimniecības sairšanas periodā 19. gs. I pusē” (1953), gan grāmatās “Jelgavas Pētera akadēmija” (1975) un “Kurzemes kroņa zemes un zemnieki, 1795-1861” (1987), tāpat arī izmantoti, rakstot Latvijas vēstures mācību grāmatas un daudzos mācību līdzekļus Latvijas Universitātes topošajiem vēsturniekiem. Kaut arī šajā materiālu kopumā vislabāk orientētos vēsturnieki, tomēr arī citiem interesentiem var būt saistoši ieskatīties, piemēram, Rundāles pils 1737. gada celtniecības materiālos, aplūkot Rastrelli parakstu, tāmes un atskaites ziņojumus.²³

24.att. Arhitekta Rastrelli paraksts Rundāles celtniecības dokumentā

¹⁹ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/394

²⁰ Turpat, krātuves šifrs RM1/521

²¹ Turpat, krātuves šifrs RM1/316

²² Turpat, krātuves šifrs RM1/522

²³ Turpat, krātuves šifrs RM1/398

Salīdzinoši mazāk ir dažādu Eiropas arhīvu materiālu. Pārsvārā tie ir no vācu arhīviem saistībā ar vācbaltiešiem Kurzemes un Vidzemes kontekstā. Savukārt, par “poļu Inflantiju” - Latgali - informāciju papildina Polijas arhīvu materiāli. Atsevišķa tēma ir 1812. gada karš, kur vēsturiskajiem pētījumiem sagādātas dažādas franču valodā rakstītu ziņojumu un vēstuļu fotokopijas no Vācijas Centrālārhīva Merzeburgā, Prūsijas Valsts kanclera slepenā arhīva.²⁴ Kopijas iegūtas vēl VDR pastāvēšanas laikā, tomēr tālākā darbā izmantotas tikai daļēji. Ar referātu par Latviju 1812. gada kara laikā profesors H. Strods piedalījās 9. Baltijas studiju konferencē 1984. gadā Monreālas Universitātē. No tās laikā veidotiem sadarbības kontaktiem pastarpinātā veidā pieejama informācija par Francijas arhīviem, ko atrodam mapē ar kserokopijām no kolēģa vēsturnieka *H.J. de Dianoux de la Perrotine* prezentācijas šajā konferencē.²⁵ Franču arhivāra referāta tēma bija Baltijas valstu vēstures avoti Francijas arhīvos, galvenokārt Francijas Ārlietu ministrijas arhīvā.

Krājumā glabājas arī kopijas no Vatikāna arhīva par Vatikāna darbību un politiku Livonijā un Kurzemes hercogistē, kas attiecas uz laiku no 1760. līdz 1790. gadam, latīņu valodā.²⁶ Kopiju iespējamais iegūšanas gads - 1995., profesoram Strodam apmeklējot Vatikānu.

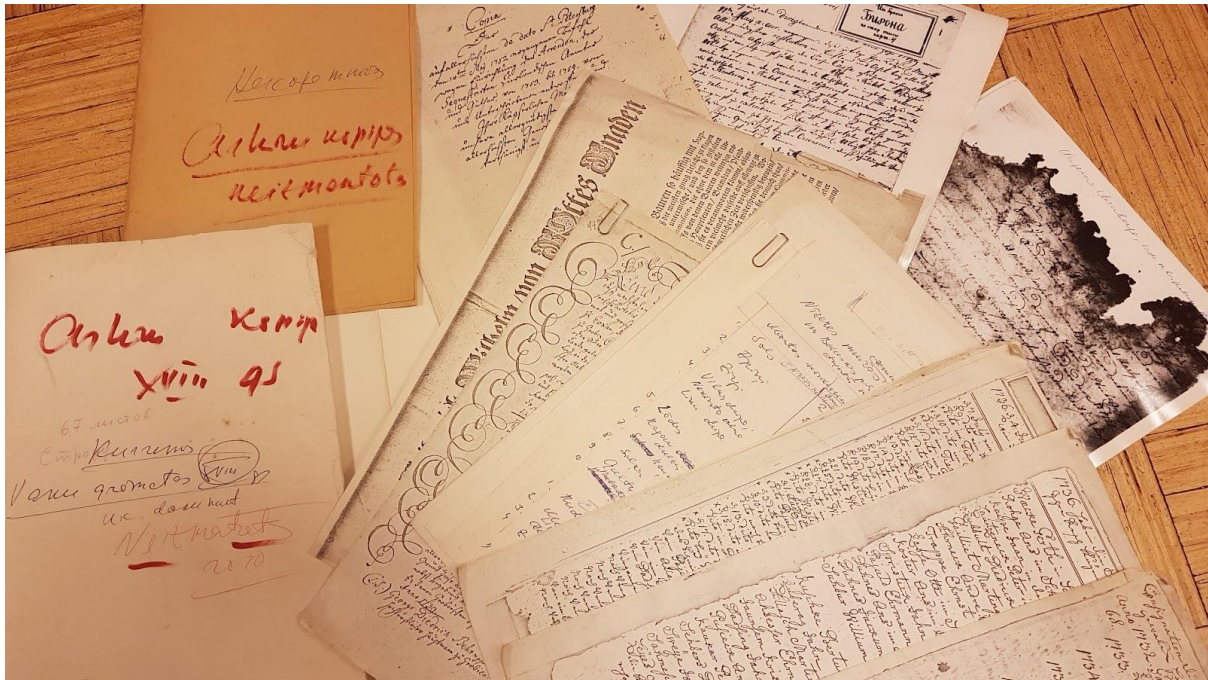

25.att. Fotokolāža no konferences prezentācijas
(foto no H. Stroda personiskā albuma: Heidelbergas universitātē, 1980. g.)

²⁴ LU Bibliotēka, H. Stroda privātkolekcija, krātuves šifrs RM1/682

²⁵ Turpat, krātuves šifrs RM1/800

²⁶ Turpat, krātuves šifrs RM1/573

26.att. Arhīvu materiālu kopiju daudzveidīgā tematika

Katram var likties savādāka šo kopiju vērtība, bet ne viss pasaulē ir digitalizēts. Vieglāk apskatīt materiālu te, LU Bibliotēkā, nevis braukt uz Krieviju. Arī pierakstiem ir sava unikāla vērtība. Runājot Arhīva vārdiem, tās ir “dokumentārā mantojuma bagātības”.

Aprakstot glabājamus materiālus, bibliotēkas darbinieki uz tiem skatās ne kā tiešās vēstures pētnieki, jo tā nav viņu pamatprofesija, bet pastarpināti - kā sava veida biogrāfi vai kā literatūrzinātnieki, kas pēta daiļradi (katreiz no jauna attiecīgajai personai, ar kuras materiāliem jāstrādā), sekojot līdzi personības attīstībai, izmaiņām, ietekmēm. Šāda vēstures liecība ir arī profesora Heinriha Stroda atstātā privātkolekcija.

* * *

Pētījumam izmantoti Heinriha Stroda privātkolekcijas materiāli Latvijas Universitātes Bibliotēkā. Ilustratīvajam materiālam izmantoti autores foto un fotogrāfijas no H. Stroda personiskā albuma.